

LBRIS

We know
books

Colecția Civilizația Chineză

Lector: Nicoleta Arsenie
Tehnoredactor: Carmen Dumitrescu
Coperta: Florin Afloarei

Editura IDEEA EUROPEANĂ
O.P. 22, C.P. 113, București, 014780
Tel./Fax.: 021-2125692; Tel.: 021-3106618
Comenzi carte prin poștă:
Tel.: 021-2125692
E-mail: office@ideeaeuropeana.ro
www.ideeaeuropeana.ro

Original edition © Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.
Romanian translation © Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.
All rights reserved.

No part of this publication should be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of Foreign Language Teaching and Research Publishing Co., Ltd.

© Editura Ideea Europeană, pentru prezenta versiune

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Concepte-cheie din gândirea și cultura chineză. -

București : Ideea Europeană, 2020-
15 vol.

ISBN 978-606-594-716-0

Vol. 8 / trad. din lb. chineză și note de Andreea Chiriță. -
2022. - ISBN 978-606-594-956-0

I. Chiriță, Andreea (trad. ; note)

008

Concepte-cheie din gândirea și cultura chineză

8

Traducere din limba chineză și note de
Andreea Chiriță

București, 2022

tot din lume, iar astfel, să se promoveze desfășurarea unui dialog de pe poziții de egalitate între China și alte țări sau în schimburile dintre diferite civilizații.

Procesul de selectare, interpretare și traducere a conceptelor de cultură chineză a fost posibil datorită sprijinului substanțial oferit de instituții precum: Ministerul Educației, Grupul China International Publishing, Biroul Central de Traducere și Editare, Universitatea Peking, Universitatea Renmin din China, Universitatea din Wuhan, Universitatea de Studii Străine din Beijing, dar și datorită susținerii din partea unei distribuții numeroase de intelectuali de marcă, dintre care îi amintim pe Ye Jiaying, Li Xueqin, Zhang Qizhi, Lin Wusun.

Această antologie de concepte-cheie din cultura și gândirea chineză este un proiect pionier, care necesită în continuare un studiu extensiv atât la nivel denotativ, cât și la nivel conotativ. Acest proiect de selectare, interpretare și traducere a conceptelor-cheie de cultură și gândire chineză, desfășurat la o scară atât de largă, este realizat pentru prima dată în China, nu există exemple precedente la care să se facă apel, de aceea, și la nivel de interpretare, dar și de traducere, au mai rămas negreșit locuri care pot fi îmbunătățite. În acest sens, vom accepta cu promptitudine opiniile cititorilor pentru a crește neîncetat calitatea acestui proiect.

11 aprilie 2015

Cuprins

- 17 āi jǐng xiě lè 哀景写乐
- 18 ài guó rú jiā 爱国如家
- 19 bà dào 霸道
- 21 běn wú 本无
- 22 bīng xíng xiàng shuǐ 兵形象水
- 23 bīng zhě, suǒ yǐ jìn bào chú hài yě
兵者，所以禁暴除害也
- 24 bù nián bù tuō, bù jí bù lí 不黏不脱，不即不离
- 26 bù shè lǐ lù, bù luò yán quán 不涉理路，不落言筌
- 27 bù sì zhī sì 不似之似
- 29 bù zhēn kōng 不真空
- 30 cháng 常
- 31 chén shī zhǎn yì 陈诗展义
- 32 chén yán wù qù 陈言务去
- 33 chéng mén lì xuě 程门立雪
- 35 chéng qì 程器
- 37 chéng huái wèi xiàng 澄怀味像
- 38 chī 痴
- 40 chǒu 丑
- 41 chún sù 纯素

- 42 cí 慈
43 dà guó zhě xià liú 大国者下流
45 dà yī jīngchéng 大医精诚
46 dú wàn juàn shū, xíng wàn lǐ lù 读万卷书, 行万里路
47 fā hū qíng, zhǐ hū lǐ yì 发乎情, 止乎礼义
49 fā xiānnóng yú jiǎngǔ; jì zhiwèi yú dànó 发纤秣于简古, 寄至味于淡泊
50 fǎ zhě, suǒyǐ jìn bào ér shuài shànrén yě 法者, 所以禁暴而率善人也
51 fánnǎo 烦恼
52 fēngyú 丰腴
53 fēngshàn 封禅
55 fěngyǒng 讽咏
56 fóxìng 佛性
57 fú huò xiāng yǐ 福祸相倚
59 gōng yù shàn qí shì, bì xiān lì qí qì 工欲善其事, 必先利其器
60 guàiyáocí 卦爻辞
61 guānxiàng 观象
62 héxié 和谐
64 huángdì 皇帝
65 huǎnghū 恍惚
66 jǐlǐ 祭礼
67 jiǎmíng 假名
68 jiǎn 俭
69 jiànyì-yǒngwéi 见义勇为
70 jīngxué 经学
72 jìngtǔ 净土
73 jūnzǐ-bùqì 君子不器
75 jùnxian 郡县

- 76 kǎn 坎
77 lí 离
78 lúnǐ 伦理
79 lùnshuō 论说
81 miàohào 庙号
82 niánhào 年号
84 nièpán 涅槃
85 pànjiào 判教
87 píngděng 平等
88 pútí 菩提
89 qíng fā yú shēng 情发于声
90 qíng jiān yǎ yuàn 情兼雅怨
92 qíngjiào 情教
94 rénzhězì'ài 仁者自爱
95 sānjiè 三界
96 sāngǐ 丧礼
97 sè 色
98 shǎngshàn-fá'è 赏善罚恶
100 shèn zhōng zhuī yuǎn 慎终追远
101 shēnglǜ 声律
103 shèngrén 圣人
104 shízhōng 时中
105 shì rén rú jǐ 视人如己
106 shìhào 谥号
107 sòngzàn 颂赞
109 wéi rén yóu jǐ 为仁由己
110 wéi xué rì yì, wéi dào rì sǔn 为学日益, 为道日损
111 wén yǐ yì wéi zhǔ 文以意为主
113 wúcháng 无常
114 wǔlún 五伦

- 115 wùsè 物色
 117 xíyí 檄移
 119 xiánrén 贤人
 120 xiǎokāng 小康
 121 xìn yǐ chuán xìn, yí yǐ chuán yí 信以传信, 疑以传疑
 122 xū jǐ yǐ yóu shì 虚己以游世
 124 yìduì 议对
 125 yìjiǎn 易简
 127 yǒng yú bù gǎn 勇于不敢
 128 yóu 游
 129 yǒu wǒ zhī jìng, wú wǒ zhī jìng 有我之境, 无我之境
 131 yǔn zhí jué zhōng 允执厥中
 132 zé 则
 133 zhāngbiǎo 章表
 134 zhāngjù 章句
 136 zhàocè 诏策
 137 zhǐchǐ yǒu wànlǐ zhī shì 咫尺有万里之势
 139 zhūzǐ-bǎijiā 诸子百家
 140 zhūzǐxué 诸子学
 141 zhùméng 祝盟
 143 zōngjiào 宗教
 144 zōngmiào 宗庙
 145 zòuqǐ 奏启
 147 zūnshī-zhòngdào 尊师重道
- 149 Tabel de termeni și expresii
 157 Tabel de periodizare a istoriei Chinei

āi jǐng xiě lè 哀景写乐

A descrie bucuria prin imagini triste

Această expresie se referă la descrierea bucuriei, precum și a altor stări emoționale pozitive, prin intermediul imaginilor triste. Avem de-a face, de fapt, cu o tehnică de pictură care exprimă, în mod indirect, sentimentul de tristețe, prin intermediul picturii peisagiste. Reprezentarea bucuriei prin imagini triste nu este o tehnică nou întâlnită, dar, pe de altă parte, artiștii rareori își exprimau sentimente pozitive prin intermediul imaginilor pline de tristețe. Așadar, pornind de la acest concept paradoxal, putem înțelege mai bine tehnica de reprezentare a tristeții prin mijlocirea bucuriei. Această metodă de exprimare implicită a sentimentelor de bucurie și tristețe se realizează prin intermediul reprezentărilor peisagiste. Sentimentele și peisajele naturale se reflectă unul pe celălalt, ambele fiind contopite într-un tot unitar, conferind operelor de artă un farmec estetic aparte.

Fragmente citate:

„Când am plecat, sălciile se legănau în bătaia vântului
 Acum m-am întors, iar fulgii se zbânțuie zglobii.”

Mai sus, poetul descrie imagini fericite din natură pentru a-și exprima tristețea și imagini triste pentru a descrie

sentimentul de bucurie, amplificând astfel intensitatea emoțională intrinsecă poemului. (Wang Fuzhi: *Gânduri răzlețe dintr-un studio de poezie*)

Deși sentimentul și peisajul natural constituie lucruri diferite, totuși cele două sunt inseparabile. Poeții talentați știu cum să le integreze într-o singură imagine poetică. Unirea celor două semnifică faptul că peisajul e parte integrantă a emoției, la fel cum emoția umană e parte integrantă a peisajului natural. (Wang Fuzhi: *Gânduri răzlețe dintr-un studio de poezie*)

ài guó rú jiā 爱国如家

lubește-ți patria ca pe propria-ți familie

Această expresie înseamnă a-ți iubi țara cu aceeași ardoare cu care îți iubești familia. Inițial, această expresie indica faptul că împărații, regii, oamenii și toți cei aflați în poziție de putere trebuie să-și iubească regatele și supușii cu aceeași intensitate cu care își iubesc propria familie. Iar asta deoarece, în China clasică, familia și țara erau considerate a fi parte ale aceleiași structuri. Mai târziu acest concept a evoluat devenind o trăsătură morală prețuită de patrioți. Aceasta indică faptul că oamenii care-și iubesc patria mamă sunt uniți la fel ca membri unei familii și, ca atare, trebuie să-i iubească pe toți cetățenii unei țări ca pe

membrii propriei familii. Iubirea de țară e o tradiție culturală veche și trainică a Chinei, o valoare centrală a spiritului națiunii în care majoritatea chinezilor cred cu tărie, însuflându-le acestora sentimentul apartenenței naționale.

Fragmente citate:

După ce dregătorii erau numiți în funcții, așteptarea era ca aceștia să îi trateze pe oamenii din popor ca pe proprii lor fii, să își iubească țara ca pe propriile lor familii. (Xun Yue: *Însemnări din dinastia Han. Biografia împăratului Xiaohui*)

Omul nobil își iubește țara cu aceeași ardoare cu care își iubește propria familie. (Ge Hong: *Baopuzi*)

bà dào 霸道

Calea guvernării despotice

Guvernare absolutistă sau calea tiranică indică un tip de practică politică prin care se întrebuițează forța și puterea (în contrast cu calea echității adoptată de rege). În perioada Primăvară-Toamnă, curtea imperială a dinastiei Zhou se afla în plină decădere, în timp ce statele vasale din jur deveneau tot mai puternice. O parte dintre conducători reușesc să mențină ordinea socială și devin lideri importanți, folosindu-se de tactici manipulatorii. Principiile unor astfel de politici se numeau inițial „căi despotice”.

Acestea nu respectau principiile omeniei (*ren*) și ale echității (*yi*), ci, dimpotrivă, se supuneau tehnicilor de forță și control. Oamenii nu mai erau sluiți prin virtute, ci prin forță. Emoția și educația culturală pierd teren, în timp ce presiunea marțială câștigă. Calea despotică nu inspira oamenilor nevoia de virtute, ci le insufla frică. Noii lideri nu erau preocupați decât de bunăstarea propriei țări, ignorându-le pe celelalte atunci când se aflau la anaghie. Etica poporului chinez nu era deloc caracterizată prin astfel de valori, căci aceasta punea preț, mai presus de orice, pe pace și armonie și nicidecum pe forță. Încă din cele mai vechi timpuri chinezii au îmbrățișat guvernarea bazată pe echitate și iubire, respingând categoric calea guvernării despotice. Aceasta explică de ce în ziua de azi China respinge sistemul de guvernare hegemonică și orice alte politici și jocuri de putere.

Fragmente citate:

Un rege bun guvernează prin virtute, iar unul mânat de dorința de război și victorii pe câmpul de luptă merge pe calea despotică. (Guanzi: *Legea marțială*)

Monarhul care guvernează prin falsă virtute, propunând despotismul drept omenie, are nevoie de un stat imens. Monarhul care guvernează prin omenie și virtute nu are musai nevoie de un stat imens... cine guvernează prin forță, o face lipsit de inimă, puterea lui e coruptă. Monarhul care guvernează prin virtute este curat la inimă și îi slujește pe oameni cu cinste, precum cei șaptezeci

și doi de învățăcei care l-au slujit pe Confucius. (Mengzi: *Gongsun Chou, Partea întâi*)

Monarhul care conduce prin valori morale pune echitatea pe primul loc, cel care conduce prin despotism pune forța pe primul loc, căzând astfel în negura uitării și în pierzanie. (Xunzi: *Monarhul despot*)

běnwú 本无

Nonexistența primară

Acest termen se referă la nonexistența primară ca vid absolut. Școliile de filosofie din dinastia Jin de Răsărit utilizau termenul de nonexistență primară ca să exprime ideea de vid, marcând faptul că la bază lucrurile nu au o existență reală. Această viziune se regăsește și în lucrările lui Seng Zhao (384 sau 374-414) și a altora pentru care nonexistența *wu* reprezintă temeiul realității, gata să cadă pradă pericolului unei viziuni nihiliste, pe care Seng Zhao a criticat-o în cadrul lucrărilor sale, reiterând viziunea *căii de mijloc* ca punct de plecare. În cadrul operelor filosofice ulterioare, termenul de nonexistență primară a fost utilizat pentru a desemna vidul original, care e diferit de nihilismul absolut.

Fragment citat:

Nonexistența primară este vidă (*wu*) și face obiectul multor discuții. Ei spun că existența nu există pentru că e

definită de vid, la fel cum non existența nu există pentru că e definită de vid. Analizând textele indicate de cei care afirmă aceste lucruri, observăm că acestea neagă existența prin argumentul non existenței și că non existența nu are formă materială. Și atunci de ce oare consideră ei că negarea existenței reprezintă non existența supremă și spun că negarea non existenței ar însemna cum că non existența nu există de fapt? Cu toții cad pradă ideii de negare absolută *fei wu*. Cum ar putea oare înțelege realitatea cei care discută astfel conceptul de *wu*, cum ar putea ei oare intra în contact cu adevărata natură a lucrurilor? (Seng Zhao: *Discuții despre vidul real*)

bīng xíng xiàng shuǐ 兵形象水

La război înaintea ca șuvoiul de ape spre mare

Să porcezi la război cu aceeași învolburare a șuvoiului de ape gata să se reverse în mare. Acest concept militar a fost elaborat de către filosoful Sunzi (545?-470? î.Hr.), un strateg militar din vechea Chină. Semnificația frazei este următoarea: atunci când direcționezi trupele la război, nu trebuie să te ții scapi de un plan prestabilit. În funcție de situație, e indicat să te repliezi rapid pentru a-ți folosi la maxim potențialul și pentru a-ți ameliora punctele slabe, la fel cum apa capătă forme diferite de-a lungul cursului

său pe pământ. Este vorba despre ceea ce azi e cunoscut drept flexibilitate tactică și strategică atunci când conduci ostilitățile pe câmpul de luptă.

Fragment citat:

Trupele să se avânte în luptă ca șuvoiul de ape. Apa curge și-n sus și-n jos, prinzând fel de fel de forme. Trupele se regroupează aidoma, evită greul și atacă ce percep a fi slab. Apa curge în funcție de trăsăturile pământului pe care îl traversează la fel cum trupele războinice obțin victoria în funcție de poziția inamicului. Ca atare, armatele de războinici nu au o strategie neclintită, după cum nici apa care curge nu are etern aceeași formă. Cunoscând poziția și transformările din rândul armatei inamice vei putea ieși victorios și te poți numi un lider de oști inteligent. (Sunzi: *Arta Războiului*)

bīng zhě, suǒyǐ jìn bào chú hài yě 兵者，所以禁暴除害也

Eradicarea violenței și a răului, iată cauza legitimă a războiului

Scopul unui război este acela de a opri violența și de a eradica răul. În perioada Chinei clasice, chinezii considerau războiul o activitate total opusă firii umane, necesară doar în situații-limită. Dacă războiul nu putea fi totuși evitat, acesta

trebuia purtat pentru a se face dreptate. O astfel de viziune asupra războiului este adoptată chiar și în ziua de azi.

Fragmente citate:

Eradicarea violenței și a răului, iată cauza legitimă a războiului, nu răsmerița și impunerea cu forța. (Xunzi: *Calea guvernării ideale. Despre război*)

Eradicarea violenței și a răului, iată cauza legitimă a războiului. (*Huainanzi*)

Oamenii din vechime au fabricat cinci tipuri de arme, nu pentru a-și vătăma semenii, ci pentru a opri violența și a eradica răul. (*Istoria dinastiei Han. Biografia lui Wuqiu Shouwang*)

bù nián bù tuō, bù jí bù lí 不黏不脱，不即不离

Nici prea implicat, dar nici prea detașat de obiectul liric

Poeții nu ar trebui să se implice, dar nici să se îndepărteze prea mult de obiectul liric atunci când scriu poezii. Expresia de mai sus elaborează două aspecte diferite ce țin de alcătuirea unui poem: relația dintre cuvinte și imagini și relația dintre tema lirică și obiectul poemului. Dacă obiectele descrise în poem au prea multe aspecte comune cu subiectul poemului, atunci avem de-a face cu un poem șters, lipsit de substanță. Dacă obiectele descrise se

îndepărtează prea mult de subiect, poemul pare superficial și tras de păr. Poemele trebuie să descrie obiecte și, în plus, să elaboreze poetic înțelesuri care să nu se îndepărteze de expresia autentică și să pară forțate. Altminteri, ele cad pradă stereotipurilor de tot soiul. Poeziile valoroase realizează un echilibru perfect între descrierea obiectelor și sentimentele pe care aceasta le inspiră.

Fragmente citate:

Iată care sunt dificultățile ce stau la baza actului de creație poetică angajată în descrierea de obiecte: trebuie să știi cum să eviți implicarea excesivă și literală, dar și detașarea completă de obiectele descrise în poem sau cânt. Astfel, acesta va fi fermecător, va suna firesc, elegant. (Yuan Mei: *Adăugiri la însemnările lui Suiyuan despre poezie*)

În cadrul școlii de filosofie Zen, cânturile dedicate obiectelor nu trebuiau nici să semene prea mult cu cele din viața reală, dar nici să se îndepărteze prea mult de acestea. Încă din vechime, o sumedenie de poeme descriau florile de prun. Un bun exemplu este cel al lui Lin Hejing. Expresii poetice precum „mireasmă fină” sau „umbrele răsfirate ale florilor de prun” au fost transmise de-a lungul generațiilor. Huang Shangu observă pertinent faptul că Lin a formulat expresii și mai valoroase, precum „Din iarna înzăpezită s-au ivit florile de prun abia-nflorite, o creangă zace pe râu, de-a curmezișul”. Versul lui Su Dongpo, „În lanul de bambus o creangă stă răstignită pe deasupra”,